

notissima illa verba Job explicabimus: *Homo natus de muliere, brevi vivens tempore, replerit nullis miseriis. Qui quasi flos egreditur et conteritur, et fugit velut umbra et nunquam in eodem statu permanet.*

Statue atque ædificia, et alia id genus opera, non parum ex materia, ex qua fiunt commendari vel vituperari solent. Quare S. Job, doctor sapientissimus, quippe qui eam ab ipsa experientia, optima rerum magistra, didicerat, ne aliquid in hac descriptione humanarum calamitatum desideraremus, ab ipsa materia, ex qua homo compositus fuit, exordiri voluisse videtur, cum ait: *Homo natus de muliere.* Homo enim quemadmodum ex duabus partibus maxime differentibus constat, quarum una nobilissima, altera abjectissima est, sic etiam duo nomina habet, unum summæ nobilitatis, alteram extremæ abjectionis et humilitatis. Nunc enim vir quod nobilitatis; nunc homo, quod abjectionis nomen est appellatur. Et viri quidem appellatio formam, hominis vero materiam, ex quibus hoc animal compositum est, designare videntur. Job igitur non viri, sed hominis nomine uti voluit, ut materia ignobilitatem ostenderet, ex qua hoc animal supersuberrimum constat. Homo enim ideo ab humo dictus est, quod ex humo effectus et procreatus sit. Quocirca primus homo Adam ab ipso Deo nominatus est. Nihil enim aliud Adam significat, si Magno Gregorio fidem adhibeamus, quam rubram terram. Quod etiam ad augendam hominis ignobilitatem facit. Nam cum terra multis generibus continetur, nulla tamen rubra pejor ac sterilior invenitur. Neque vero terra quælibet, sed limus, quæ pars sordidissima est, ut Scriptura divina testatur materia humanæ constitutionis fuit. Inter omnia elementa, terra ultimum locum tenet, inter omnes terræ partes nulla est limo vilior atque abjectior. Quare ex ea materia conditus homo est, quæ nulla vilior atque abjectior invenitur. Quod sane Ægyptii veteres intelligebant. Qui cum annis singulis diem suum natalem celebrarent, illas herbas in manibus suis gestare solebant, quæ in cœnosis paludibus oriuntur. Hac enim ceremonia significare volebant, naturæ cognationem atque affinitatem, quæ nobis hominibus cum juncis, et paleis intercedit, cum utriusque quasi communem parentem, limum ac cœnum agnoscamus.

Sed tamen hoc ab illis nos differimus, quod nostra in utero matris conformatio

atque ortus, multo sordior ac sordior, quam herbarum illarum est: id quod noster doctor expressit, cum ait: *Natus de muliere.* His enim paucissimis verbis, non paucas humanæ conditionis miseriis complexus est. Primum enim ipse modus, quo in utero feminarum homines conformantur, non est res digna, quæ narretur aut conspiciatur; sed clausis oculis transeundum est, ne rem tam sordidam atque horribilem intueri necesse sit. Sed unum dicam, usque adeo sordidam hominum conceptionem esse, ut ille clementissimus Dominus, qui omnes nostras ærumnas et calamitates perpeti decreverat, ut ab eis nos liberaret; tamen hanc unam ferre nullo modo voluit. Et qui sibi turpe non esse iudicavit, conspui, vinciri, verberari atque in crucem agi, tamen indignum omnino sua maiestate censuit, ut ad eum modum conciperetur, ad quem reliqui homines concipi solent. Itaque non ex muliere femina vitata, sed ex virgine castissima atque integerrima; neque viri alienius, sed Spiritus sancti opera nasci voluit.

Deinde cum homo jam conceptus est, nonne maxima calamitates noster, spatio tot mensium in utero matris tamquam in carcere vitam degere? angustissime et in tenebris habere? sedissimi domicilii odorem teterimum haurire? stercoreibus atque urina involutum esse? ad matris terga vultum conversum habere? per umbilicum alimenta sumere? per os matris reddere aerem et accipere? in momentis singulis de vita periclitari? Atque hæc omnia verissima sunt, et illis duobus verbis exprimitur: *Natus de muliere.*

Jam vero cum in lucem prodeundum est, nonne miseria inexplicabilis vobis esse videtur, ut plerumque puer noudum natus parvulus sit, et ei vitam auferat, a qua vita beneficium recepit? Et quamquam hoc non semper accidat, semper tamen eos dolores mulier in pariendo tolerat, quos nunquam suspicata esset. Qui quidem dolores, quam vehementes atque atroces sint, vel ex eo intelligi potest, quod sacra litteræ cum magnum aliquem cruciatum significare volunt, dolorem parturientis dicunt.

Sed aliam adhuc miseriam id illis verbis: *Natus de muliere,* latere video. Nam cum mulier res mollis, infirma, debilis, inops consilii et virum sit, qui nascitur ex muliere, quomodo fortis esse poterit? Atque rem ita se habere experientia ipsa clamat. Nascitur

CONCIO V.

DE MISERIA HUMANÆ VITÆ

SYNOPSIS

Præstabilita utilitate, ex fugi miseriis humanæ et vitæ fragilitate consideratione, resultante, thema concionis ex cap. XIV Jobi desumitur. Ubi primum adducitur, ex quam illi materia homo compositus sit, nempe ex terra, eaque abjectissima: cuius memoriam vel ipsum nomen homo, ab humo deductum, refricat. Hominis conceptionem omnium etiam plantarum productione fastidire esse, ut, ote a qua Christus ipse abhorravit, et a virgine, non a femina corrupta, concipi voluit. Status miseriam in utero matris inclusi describitur. Miseria parientis, infantis nuditas et indigentia explicatur; et quantum a superbi abstracto debet hominem ortus innotescit. Humanæ vitæ brevitatis d pingitur, et quam variis rebus ea a variis comparetur, narratur. Quam mirum sit, hominem mori, cum tamen ex forma constet immortalis. Quisquis sit miseriis humanarum magnus Oceanus, tamen paucorum hominum esse capacem, vel ex historia Amanis vel experientia probatur. Deinde particulatim miseriis singulorum sensuum, imaginatio, intellectus tam speculativi, quam practici, et voluntatis pulcherrime, ut omnia, declarantur; atque etiam singulorum calamitates breviter perstringuntur.

Alter pars producit miseriis, quæ homini a rebus circumstantibus venire consueverunt, nimirum a cælo et elementis, a brutis, ab hominibus, a Dæmonibus, ab Angelis, a Deo ipso, imo a se ipso. Fragilitas humanæ vitæ, eiusque cause, ostenditur; fallacia et instabilitas ejusdem rationibus et similitudinibus demonstratur. Inter tot miseriis hæc non esse postremam, quod Deus omnia mala præ-

sens observet. Miseriorum vero ultimam esse mortem; cuius cogitationem superbiam domare, pavonis exemplo docetur. Et quia nec brevissima vita certa est, idcirco epilogus nos ad vigilantiam duobus similitudinibus viam movit, concione scilicet de venenato aliquo cibo inter ceteros admoniti, et militum in præstitis exhibitum, ut hoc modo expediti Christo occurrere possimus.

Nihil est, auditores optimi, quod ita mundi deceptiones et rerum præsentium vanitatem ante oculos hominum ponat, ut incertitudinis, brevitatis, fragilitatis et aliarum rerum amarum et calamitatum humanæ vitæ quam attentam diligensque consideratio. Omnis enim humana superbia et universa mundi gloria, cum vitam ipsam humanam tamquam sedem et fundamentum habeat, certe non potest diutius permanere, quam vita ipsa permanet. Itaque divitiæ, dignitates, honores, magistratus, et alia, quæ homines hic in terra suscipiunt, sæpe quidem adhuc viventem deserunt: nunquam tamen longius, quam usque ad sepulcrum hominem persequuntur. Tunc enim cum fundamentum ædificii ruit, totum ædificium ruere necesse est. Quare si verum est, quod ille gravis poeta dicere solebat, vitam præsentem nihil aliud, quam umbra somnium esse, quid tandem humane gloriæ pompa erit, quæ brevior adhuc et fragilior, quam ipsa vita est? Hæc sane consideratio oculos multorum aperuit, in illisque effecti, ut omnem hominum cæcitatem demirari inciperent. Quod ut in nobis quoque efficere possit, de miseriis humane vitæ, et perspicue et accurate, quantum in nobis erit, et temporis præscripti brevia patietur, hodie, sicut polliciti sumus, disseremus. Ac ut facilius, quæ dicentur a nobis, memoria custodiri possint,

enim homo nudus, inermis, infirmus, ignorans, omni consilio et auxilio destitutus. Ambulare non potest, loqui nescit, neque seipsum juvare, neque aliorum opem implorare novit. Denique nihil ei aliud libet quam plorare, nimirum ut nobis suas miseriae explicet. Nascitur enim ad laborem, exel a patria, inimicus Dei, paucos dies victurus, et illis ipsis diebus quietem nullam habiturus. Animantia cætera cum vestibus suis nascuntur, quæ a frigore et calore ea defendunt. Alia enim squamis, alia plumis, alia pilis, alia testis operata, in locum prodeunt. Arbores etiam suos cortices, eosque interdum non simplices, sed duplices et triplices habent. Solutus homo sine ullo genere vestium et omnibus cæli injuriis expositus nascitur. Rursus animantia cætera illa ipsa hora, qua ex utero matrum procedunt, victum sibi querere incipiunt. Alia natant, alia volant, alia repunt, alia gradiuntur, et sine ulla duce ad ubera matrum occurrunt. Solutus homo nihil horum efficere potest, ne comedere quidem, nisi ab alio doceatur. Unum est dumtaxat, ut dicemus, quod per seipsum novit, nempe flere. Id unum a magistro non accipimus, neque didicimus, sed ab ipsa natura arripimus, hausimus, expressimus. Quocirca omnes cum in hunc orbem ingredimur, ut artis, quam novimus speciem aliquod ostendamus, gemere ac plorare incipimus. Solum enim Zoroastrem ea die, qua natus est, risisse antiquitas tradidit. Neque enim boni aliquid monstruosus ille risus portendit, ut Augustinus Doctor sapientissimus annotavit: siquidem magicarum artium primus auctor atque inventor fuit.

Ecce igitur ex quibus principiis illud animal oriatur, quo tamen ad superbiam se natum existimat, et omnia miscet, invertit, perturbat, subigit terras, fatigat maria. Neque ipsum orbis totum capere posse videtur. Et cum hæc omnia facit, adhuc tamen neque iram compescere, neque libidines frenare, neque reliquos animæ motus coercere, neque seipsum vincere, neque Diaboli tentationibus resistere potest, ut se natum muliere, hoc est, ex infirmitate et molliis semper recordetur.

Sequitur, *Brevi vivens tempore*. Ecce vobis aliam et non exiguam calamitatem. Totam naturam vehementissime ac diutissime in hac humani corporis fabricatione laboravit, et vix ædificium ac exitum est perductum, cum vitium facere et ruinam minari, quin etiam

certissime roiturum et casurum dicitur. Vix homo in orbem est ingressus, cum de egressione, ut cogitet, admonetur, et qui cum labore intravit, cum dolore exire compellitur. Ne vero nostra vita diuturna alicui videatur, audite sanctam Job, qui post illas multiplices tentationes adhuc centum quadraginta annos supervixit: et tamen de vitæ brevitate conqueritur: *Homo natus de muliere, brevis vivens tempore*. Et rursus: *Breves dies hominis sunt, numerus mensium ejus apud te est*. Jacob Patriarcha a Pharaone interrogatus, quot annos jam egisset, respondit: *Dies peregrinationis meæ centum triginta annorum sunt; pauci et mali*. Ecce iste magnus Patriarcha centum triginta annos, paucos dies appellat, et viam tot annorum brevissimam peregrinationem esse dicit, et nos pisces ephemeri vix unum diem supervivimus, et nobis de vitæ diuturnitate blandimur? Quid S. David? nonne ait: *Dies annorum nostrorum in ipsis septuaginta anni? Si autem in potentatibus octoginta anni; et amplius eorum labor et dolor?* Itaque summa annorum nostrorum ad quam tamen non omnes perveniunt, septuaginta annorum est, in robustioribus autem octoginta. A quibus si primum eos annos detrahamus, quos infantia et pueritia absorbet: nec enim toto illo tempore vitam hominis vivimus, nec ratione et consilio gubernamus: sed impetu quodam et motu ferimur, non secus ac si pecudes quedam mentis atque intelligentiæ expertes essemus, si rursus illud etiam tempus auferamus, quod nobis dormientibus præterit: nam cum dormimus, non modo nona hominis, sed ne bruti quidem vitam agimus. Itaque tempus illud non vitæ sed mortis potius cujusdam esse videtur. Quocirca eleganter latinus poeta consanguineum lethi soporem esse dixit. Si, inquam, omne istud pueritiæ et somni tempus auferamus, quod superest, vix spatium quadraginta annorum erit. Quod si cum æternitate conferatur, quid brevius, quid vilis, quid abjectius hac nostra vita cogitari potest? Fingite animo vos in clauso atque obscuro aliquo cubiculo scintillam unam videre, quæ paullisper discurrat et confestim postea extinguatur, et ei vitam humanam simillimam esse minime dubitatis. Ut enim ea scintilla, et ante et retro tenebras habet: ipsa vero lucet quidem, sed ubi modicum volitavit, extinguatur: sic humana vita tempus præteritum et præsens et futurum habere dici-

tur: sed tamen et præteritum nihil est, et futurum nihil est: utrumque enim obscurum et mortis tenebris involutum atque obrutum est. Solum præsens aliquid vitæ et luminis habet, et hoc ipsum vix esse cepit, cum extinguitur. Hinc videlicet quidam Philosophus, cum interrogaretur, quid de vita humana sentiret, in orbem semel se convertit, et abiit, illud sine dubio significare velens, nihil aliud esse vitam nostram, quam incitissimam conversionem. Hinc etiam Apostolus Jacobus vaporis vitam humanam comparavit. Et veterum sapientum alii pisci ephemero, qui eodem die, qua nascitur, moritur: alii palmo: alii puncto: alii flammæ, quæ ex stupa vel paleis excitatur: alii bullis, quæ ex guttis pluviarum in aquas decidentibus oriuntur: alii feno: alii flori: alii herbæ: alii umbra, alii somno, vitam humanam similem esse dixerunt. Pindarus nec umbram nec somnium; sed umbræ scintillam appellavit. Quid somnio vanius? Quid nihilo vicinius quam umbra? Quid igitur humana vita erit, si non umbra, sed umbræ somnium est. Neque hæc rethorica amplificatio vobis videri debet, auditores: nam si tanta moles, quanta hic est lotus orbis terrarum, vix punctum unum esse videtur, si cum cæli amplitudine conferatur, quid erit brevitatis vitæ nostræ, si cum illa infinita sæculorum æternitate comparetur?

Rem plane admirabilem ac monstruosam contingere in vita humana videmus, ut homo vix natus moriatur, cum tamen formam habeat immortalem. Res cætera quamdiu forma ipsorum manet, tandiu etiam ipsæ manent. Non corrumpitur, si non ejus forma ac figura dissolvitur. Non moritur brutum, nisi ejus anima, quæ forma ipsius est, esse desinat. At homo formam habet, quæ nunquam dissolvitur, videlicet animum computem rationis; et tamen ipse vix ad brevissimum tempus vivit. Sed alia res longe adhuc monstruosior in hoc animali conspicitur, quod cum ratione et consilio præsit, et vitam præsentem umbræ somnium esse sciat, futuram autem finem ac terminum nullum habitorem, vigilantissime tamen vitam præsentem, quæ hodie est, et eras non est prospiciat; de futura autem, quæ est æterna, ne cogitet quidem. Nescio quod monstrum aut portentum unquam inveniri poterit, si hoc monstrum aut portentum non est.

Sed jam cætera videamus. Vitam humanam brevissimam esse doctor noster sanctus

Job hæcenus docuit. Audite nunc, quo pacto nos consoletur, ut æquo animo hanc brevitatem toleremus: *Homo, inquit, natus de muliere, brevis vivens tempore*. Quid dicturum illum putatis? jucunde, quiete ac tranquillo vivit? Audite: *Repletur multis miseriis*. Singula verba emphasim habent. *Repletur*, inquit, usque ad summum, ita ut locus nullus vacuus relinquatur. Et quo liquore impletur? *Miseriis*. Et quot nam? Tribus aut quatuor? Non est ausus eas numerare, quia nunquam sinisset. Idcirco breviter ait: *Repletur multis miseriis*. Ac primum quidem, auditores, etiamsi miseria nostræ paucissima essent, adhuc tamen homo facillime repleretur. Si quidem angusta vas facile complentur. Humanum autem cor, sicut ad bonam recipienda capacissimum atque amplissimum est, ita ut res omnes create ipsum explere non possint; sic ad mala toleranda angustissimum esse videtur, ita ut vel minima calamitate possit repleri. Exempla sunt ad manum. Cum noctu in tuo lectulo te ad dormiendum composuisti, si pulex unus in aurem ingrediatur, nonne ita te torqueat ac vexat, ut noctem totam insomnem ducas? Ita sane. Cur ita? Nempe quia homo calamitatibus facile repleretur. In libro Esther nunquam legis, quid principi eisdem illustrissimo, nomine Aman, aliquando contigerit? Erat is nobilissimus omnium principum, qui in aula Assueri regis versabatur, divitiis, honoribus, potestate, splendore et rebus omnibus affluens, quas mens humana desiderare potest; tamen quia Mardocheus Judæus quadam die caput sibi non aperuit, ita commotus ac dolore atque ira repletus est, ut Scriptura divina de eo testetur, ac dicat: *Reversus in domum suam, convocavit ad se amicos suos et Zares uxorem suam, et exposuit illis magnitudinem dicitarum suarum, filiarumque turbam et quanta eum gloria super omnes principes et servos suos rex elevasset*. Et post hæc ait: *Regina quoque Esther multum alium vocavit ad convivium cum rege, præter me, apud quam etiam eras cum rege pransurus sum. Et cum hæc omnia habeam, nihil me habere puto, quamdiu videro Mardocheum Judæum sedentem ante fores regias*. Quin etiam de omni gente Judæorum delenda propter hanc unam causam cogitare cepit. Sed Deus in caput ipsius omne malum, quod Judæis paraverat, convertit. Num intelligitis, quam levis miseria hominem tam fortunatum plane miserum et infelicem red-

dere potuit? et quam exigua gutta fellis quam copiam mellis amaram efficit? Hodie quocumque mercator aliquis, qui multa millia coronatorum aureorum singulis annis lucratur, jacturam semel faciat quindecim obolorum, numquid non se mercatorem infortunatum, et cui nihil pro voto succedat, appellabit? Atque idem de ambitiosis et vo uptariis hominibus dicere possemus si per tempus liceret: facile ergo miseris homo repletur, qua exiguum atque angustum vasculum est.

Sed numquid propterea solum? Non sane. Vere enim humanæ miseria multe et magnæ sunt. Et cum vita nostra omnium aliarum verum penuriam patiat, solarum calamitatum maximam copiam habet; et cum ad reliqua brevissima sit, ad hoc solum sapienter valde diuturna est, ut multis ac variis miseris homo miserimus repleatur. Ac ut de peccatorum ac scelerum miseria nihil dicam, quæ tamen maxima est, et magnam partem occupat cordis humani, non est membrum, non est sensus, non est facultas in homine, quæ hic in terris suam gehennam non patitur. Deinde omnia elementa, omnia animantia, omnes Dæmones, Angeli quoque, et ipse Deus contra hunc unum Adæ filium conspirasse atque arma sumpsisse videntur.

Sensus tangendi, ut hinc potissimum ordiamur, quot generibus febrium, apostematum, ulcerum, plagarum et aliorum morborum affligitur? Plena sunt volumina medicorum ægritudinibus et remediis contra ipsas ægritudines; et tamen quotidie novæ species morborum, et nova contra ipsos remedia inveniuntur, et inter ipsa remedia utinam vel unum reperiretur, quod non vehementius, quam ipse morbus hominem ægrotum vexaret. Inedia longissima, pharmaca amarissima, venarum incisiones, membrorum adustiones, dentium evulsiones, remedia morborum sunt, ut jam ego non mirer, si perique hominum magis laborare et mori, quam remediis istis uti velint. Deinde eundem ipsum sensum tangendi, nunc immoderatus calor, nunc immoderatum frigus, nunc immoderata siccitas, nunc immoderatus humor lædit. Sensus autem gustandi modo fames, modo sitis, modo cibaria incoadita, amara, acida, falsa discernant. Sensus olfaciendi, quot fetores, quot graves anhelitus, quot res male olentes ferre cogitur? Sensus audiendi, quot inju-

rias, quot maledicta, quot mala nuntia audit, qui veluti acutissimi mucrones cor ipsius transverberant? Et sensus videnti, quam multa non cernit, quæ vellet; et quam multa cernit, quæ non vellet?

Deinde cogitatio quam frequenter spectris, somniis, phantasmalibus deluditur? Si quem in loco obscuro ac deserto solum esse casu aliquo necesse sit, is quam vehementer laborat, ut cogitationem continere possit, ne monstrâ horrenda ac formidabilia sibi fingat? Tanta vero vis est cogitationis, ut nullo periculo imminente, erigi capillos, et frigidum sudorem erumpere, et nullo persequente hominem fugere et exclamare compellat.

Quid jam de intelligentia ac mente dicemus? Quæ in lubrico errorum exposita, sæpe falsitatem recipit pro veritate. Mihi sane de sectis innumerabilibus Philosophorum cogitanti, qui etiam de rebus levissimis altercantur, mens humana similis videri solet parvulo puerulo, cui nodus inextricabilis oblatas est, et ipse contendit quantum potest, ut eum solvat, et cum ex una parte nodus incipit aperiri, ille gestit, exultat, exclamatur, et interim non videt ex altera parte nodum magis claudi. Sic enim Deus hanc rerum universitatem condidit, deinde menti humanæ illam inspicendam objicit, atque ait: Rationes et causas harum omnium rerum scrutare, atque investiga, si potes; et simul mirabilem in ea sciendi cupiditatem insequi. Hinc hominum ingenia exerceri in rerum natura cœperunt. Sed quia rei veritas profundior atque obscurior est, quam ut ab humana intelligentia in corporis carcere constituta, erui possit; propterea in tot tamque varias sectas philosophi abierunt, et tot inter ipsos nate sunt de rebus omnibus, etiam minutissimis, dissensiones. Ex qua re mundus est ortus? Ex igne, inquit Heraclitus. Non est ita, inquit Anaximenes; sed ex aere. Eratis ambo, inquit Thales; nam ex aqua mundus constat. O quam egregie fallimini, clamat Democritus; cum ex atomis corpuseolis principium mundus habeat: atque ita inter se altercantur, dum falsitas vestem veritatis induta omnes deludit. Hoc est enim quod Sapiens ait: *Mundum tradidit disputationi eorum, ut non inveniant homo opus, quod operatus est Deus ab initio, usque ad finem.* Et rursum: *Hanc occupationem pessimam, id est, laboris et afflictionis plenam, dedit Deus filiis hominum, ut occuparentur in ea.*

Sed major adhuc miseria practicam intelligentiam occupatam tenet. Nam quot modos, quot rationes, quot vias excogitat, ut ad gradus altiores ascendere, et in opinione atque existimatione hominum crescere possit? Quocirca vere Psalmographus ait: *Anni nostri sicut aranea meditabuntur.* Ut enim aranea toto vitæ suæ tempore in telis textendis occupatur, et ex suis ipsius visceribus extrahit ea fila, quibus retia ad muscas capiendas efficiat, et sæpe fit, ut cum aranea nihil mali suspicatur, famulus aliquis domum purgaturus accedat, et telam cum aranea scopis abreptam in ignem projiciat. Sic etiam magna pars hominum, omne suum ingenium, omnes suas vires consumit, vehementissimeque laborat, ut retia parata habeat, quibus muscas honorum et divitiarum accupetur. Et cum nullas muscas cepisse se gloriantur, et sibi quietem in posterum pollicentur, ecce mors, Dei administra, cum scopis diversarum ægritudinum adest, et homines istos in utramque aurem dormientes arripit, et in gehennæ incendium projicit, atque ita opus cum architecto simul in momento temporis perit.

Neque vero immunitas a miseriis voluntis existit; imò vero quis numeret appetitus, amores, odia, suspiciones, zelotypias, spes vanas, invidias, timores et molestias voluntatis humanæ? Nihil sine formidine aggredi audeat. Si male agit, timet iudices, exilium, verbera, ignominiam, cruciatas. Si bene agit, linguas timet obtrectatorum, quid iste dicat, quid ille cogitabit? Iste nimis sanctum, ille hypocritam suspicabitur. Si dives est, timet latrones; si pauper, metuit creditores. Si amat, zelotypia illum consumit; si odit, odium illum excruciat. Deinde quis explicet, quanta cupiditate omnes flagrent statum suum cum statu alterius commutare. Omnes enim aliorum statum meliorem, quietiorem et beatorem esse existimant, quam suum. Agricolas mercatores, mercatores agricolas beatos appellant. Privati magistratibus invident potestatem et tribunalia; magistratus privatorum hortum, et tranquillitatem laudant. Clericis statum laicorum, laici statum clericorum tranquilliores esse contendunt; et hoc est argumentum, nullum plane non miserum atque infelicem esse. Cum nemo sua sorte contentus vivat, et laudent omnes (ut ille ait) *diversa sequentes, et ægrus homines imitentur, qui nunc ad istam, nunc ad*

illam lectuli partem se convertunt, et nusquam tamen quietem invenire possunt.

Intinere post hæc omnes ætates, quam imbecillis, quam ignorans pueritia, quam levis adolescentia, quam rapida juvenus, quam gravis et molesta senectus? Quid est puer, nisi brutum hominis figuram præ se ferens? Quid adolescens, nisi equus indomitus? Quid senex, nisi domicilium omnium ægritudinum et dolorum? Et in omnibus istis ætatibus quanta multitudine miseriarum necessitatum obruimur? quotidie concedere, quotidie libere, quotidie dormire, quotidie spoliari, quotidie vestiri, quotidie aliis innumerabilibus necessitatibus servire cogimur, et, quod multo miserius atque infelicius est, tot laboribus et sudoribus occupationes istas nobis emere necesse est, ut jam mirum non esse videatur, si Democrito et Heraclito in mentem venit, et eorum aller fletet semper, alter semper rideret: nempe ille miserias, iste vanitates humanæ vitæ sapientissime considerabat.

PARS SECUNDA.

Humanæ vitæ calamitates ita graves et multiplices sunt, ut Ecclesiasticus dicat: *Occupatio magna creata est omnibus hominibus, et jugum grave super filios Adam a die exitus de ventre matris eorum usque in diem sepulture in matrem omnium.* Beatus quoque Bernardus scribere ausus est, vitam presentem paulo minus infelicem sibi videri ea, quam damnati in inferis gehennæ carceribus trahunt. Quis enim, obsecro, non obstupescat, si cogitare incipiat omnia quæ nos circumstant, in unum genus humanum sævire, atque impetum facere, quasi ea, quæ hæcenus commemoravimus, ad sinum humani cordis miseris replendum non sufficerent? Ille clarissimus fulgor quem solem nominamus, qui quasi quidam communis pater omnium viventium est, aliquando radiis suis ita sævit, ut omnia comburat; aliquando tam longe recedit, ut omnia frigore moriantur. Terra vero, quæ nostra communis mater esse dicitur, quot homines quotidie suis precipitiis, voraginibus, trehoribus absorbet? Et si parentes nostri sic agunt nobiscum, quid de stellis et elementis cætaris expectabimus? Quid effundent in nos Luna, Saturnus, Mercurius, Mars? Quid facient maria? Quam

multos quotidie devorabunt? Et vere tot scopuli, tot vada, tot syrtis, tot Charybdes, tot loca periculosa inveniuntur in mari, ut difficillimum omnino sit evadere naufragium. Mors autem ab iis, qui vehuntur in mari, nunquam longius abest, quam sit asserum illorum crassitudo, ex quibus navis composita est. Quid jam de nostro aere dicemus? Nonne frequentissime levi de causa corrumpitur, et nebulas, caligines, pestes et ægritudines generat?

Neque vero animantia bruta principem suum hominem reverentur, et non solum leones, ursi, tigres, dracones et alia feræ majores, sed ipsæ etiam muscæ, culices, pulices et alia minutissima animalcula, mirum est, quam vehementer hominem torqueant, vexent, affligant, discredent.

Atque utinam sola bruta nobiscum bella gererent et nihil ab ipsis hominibus timeremus. Verum non ita se res habet. Quid enim tot gladii, tot sagittæ, tot bombardæ, tanta copia pulveris tormentarii, tot moles, tot machinæ, quas homines invenerunt, sibi volunt? Nonne plures gladius, quam morbus absumit? Ab uno Julio Cesare, qui clementissimus fuisse dicitur, historiæ tradunt, undecies centena millia hominum in diversis preliis necata fuisse. Et si vir clementissimus id fecit, quid tot crudelissimos tyrannos fecisse suspicari et cogitare debemus? Quid? quod nec terræ, nec mariæ, nec loca deserta, nec publicæ plateæ, nec private domus a furibus, latronibus, piratis, tata sunt? Nonne agrorum vastationes, urbium populationes, fortunarum direptiones, incendia domorum, vincula, verbera, ignominiam, plagas et ipsam mortem quotidie homines ab hominibus patiuntur? Et hoc est illud animal, quod politicum, quod sociale, quod humanum, et quod sine cornibus et unguibus nascitur, ut pacem et charitatem colat. Quid? quod non solum hostes, sed et amici, et pacis ac justitiæ defensores in homines seviunt? Neque aliter fieri potest. Interrogate prætores et præsides urbium quot carceres, quot genera compedium ac vinculorum, quot supplicia, quot patibula, quot rotas paratas habeant: et in quos tandem? Nonne in homines? Q homo, domus calamitatum, et adhuc domari non potes? Adhuc superbis? Adhuc erigis? Et quot præterea sollicitudinibus et curis propter uxorem, filios, fratres aliosque conjunctos et neces-

sarios quotidie devorabunt? Si eos odit, odium illum exerciat; si diligit, amor illum consumat; si filiis caret, torquetur habendi desiderio; si eos habet, angitur amittendi metu.

Neque solum corporeos hostes, quos videre et evitare nobis licet; sed, quod multos infelicitus, etiam incorporeos, a quibus ipsi videmur, et quos videre non possumus, habemus. Dæmones enim qui callidissimi, sævissimi et potentissimi numero et viribus sunt, nihil agunt, nihil moluntur, nihil cogitant aliud, quam quomodo tentare, decipere, ledere, ac in gehennam præcipitare homines possint.

Sancti etiam Angeli nonnunquam in homines arma capiunt. Qui enim Sodomam et Gomorrhæam cum habitatoribus igni et sulphure cremaverunt? Angeli. Qui centum octoginta quinque hominum millia in castris Sennacherib trucidarunt? Angeli. Qui tot plagis et mortibus Ægyptum affecerunt? Angeli. Qui cum Josue contra Chananeos et Jebuseos; cum Macchabeis contra Lydiam et exercitum ejus pugnaverunt? Angeli. Qui denique cum, Thæodosius imperator contra Persas et Sarraenos dimicaret, circiter centum millia Sarraenos in fluvium Euphratem præcipitaverunt? Angeli.

Neque Angeli solum, sed ipse etiam Deus interdum cum homine, tamquam cum hoste, se gerit: *Cur faciem tuam abscondis*, inquit Job, *et arbitraris me inimicum tuum*? Quid hoc est, Domine Deus? etiam tu qui parens et custos meus esse solebas, jam mihi bellum indixisti, et mecum, ut cum hoste, te geris!

Atque ad hæc omnia accedit bellum intestinum, quod homo secum perpetuo gerit. Quis enim non experitur inimicitias et contentiones appetitus et voluntatis, sensus et rationis? Quis non aliquando contrarias appetitiones, et contraria judicia simul habet, ut ipsemet homo seipsum non intelligat, ut ad eum omni ex parte miseriæ pluant, et omnia tela ac spicula dirigantur?

Sed jam quod sequitur videmus. *Qui quasi flos egreditur et conteritur*. Pergit enumerare præclaras conditiones humanæ vitæ. Eam enim brevem et miseram esse hactenus

docuit; nunc addit fragilem quoque et fallacem esse. *Qui quasi flos egreditur et conteritur*. Res sane pulcherrima et venustissima est flos; sed tamen idcirco nihil fit, quod nihil magis fragile et caducum invenitur. Sic etiam homo, cum adhuc puer vel adolescens est, admirabili specie ac venustate præditus esse videtur: sed cur id magni fieri debet, cum omni vitro fragilius sit? Certe vitrum in multa secula integrum servari posset, si clausum in arca diligentissime custodiretur: at homo sive custodiatur, sive non custodiatur, diu servari non potest: siquidem mortis causam in venis et visceribus inclusam habet. Deinde quid hæc nostra carnea domo fragilius, que unico aspectu dejecti prostrataque potest? Bullæ, que fiunt in aquis, tenui flatu dissolvuntur quædam sed non intuitu. At homo si ab aliquo venenato oculo conspiciatur, continuo languere incipit, et sæpe etiam moritur. O arx minutissima, que sine tonitruis bombardarum solo intuitu dejecti potest! Neque vero mirandum est, si hoc pueris contingat, quorum adhuc est recens a dilectum, sed quod viri jam futuri, levioribus aliquando de causis repente intereant, id vero aliquid justæ admirationis habet. Nam quis nescit, modicum frigoris, modicum caloris, aciculam unam, morsum unius exigui anguis, denique sexcentas res alias minutissimas hominem vitam spoliare posse? Si quæras, quid Lucium Crassum, summum illum suæ ætatis oratorem, interfecerit, tibi Marcus Tullius respondebit, eum quadam die paulo vehementius dum oraret, incaluisse, inde septimo die lateris dolore consumptum. Quid? quod plerumque nulla ratio obitus hominum reddi potest? In Synodo Florentina litteris proditum est, Constantinopolitanum Patriarcham, nomine Josephum, vesperi suum ac valentem in cubiculum se recepisse, et mortuum mane inventum fuisse. Neque id singulis centum annis semel contingere existimare debemus, ego enim senex certe non sum, tam multos tamen repente obiisse cognovi, ut longissimum catalogum nominibus repente sublato- rum hominum possim implere. Verum enim vero, auditores, si sapienter rem totam consideremus, non mirabimur, hominis vitam plane fragilem, et caducam, et florissimam esse; sed contra jure mirari deberemus, si paulo firmior ac robustior esset. Si domum luteam plenam rimis videretis, miraremini, si levis impulsus eam deiceret?

Non sane. Jam igitur quid miramur, si corpus humanum quod nihil est aliud, quam ex luto recenti compositum ædificium, levi flatu ventorum facile corruat? Et cur, obsecro, tam facile cursus horologii non impeditur? cur tam crebro sint falsa? Cur aliquando penitus a suo cursu cessant? Nonne quia tot rotæ, et tanto artificio constitutas habent, ut si vel una impediatur, omnes impediuntur? Quod si hoc in horologis ferreis contingit, quanto facilis in humano horologio contingere poterit, quod majori artificio, et non ex ferro, sed ex luto fabricatum est? Non igitur nobis corporis humani fragilitas, sed animi humani stultitia admirationi sit, que super tam fragile fundamentum, tam altas turres erigere consuevit.

Porro altera miseria, que floris comparatione nobis significatur, deceptio est humanæ vitæ, que quidem maxima miseria est. Nam sicut virtus simulata duplex vitium est; sic ficta felicitas, duplex est calamitas. Si vita præsens talem se ostenderit, qualis est non multum ejus miseria nobis obesset. Sed nunc ideo mirum in modum nos lædit, que falsissima est. Et cum sit fœda, pro pulchra se venditat: cum semper mutetur, stabilis et constans vult videri, cum sit brevissima, tam diuturnam se simulat, ut homines decepti ad omnes suas libidines explendas se tempus habituros credent, et adhuc ad penitentiam agendam satis multum spatii superfuturum. Flos cum mane colligitur, rubet, nitet, colorem denique maxime vivum et permanentem habere videtur, tamen paulo post marcescit, et omnem speciem ac decorem amittit. Sæpe etiam venustus ille color suavem odorem pollicetur et nihilominus ei propius accesseris teterimum odorem percipies. Talis est humana pulchritudo. Hodie adolescentem formosissimum videbis: cras, si levi febricula forte corripitur, pallentem, squalidum et mortis figuram præ se ferentem carnes. Cur ita? Nempe, quia *Homo quasi flos egreditur et conteritur*. Et illo ipso tempore, quo floret, tacetasi oculis nostris, qui solam extremam superficiem intuentur, pulcher esse videatur, tamen si quod intrinsecus in ipsis viscerum recessibus lateat, cerere aliquo modo possemus, plane sepulcrum dealbatum hominem esse judicarem. Quid enim homo, nisi vasculum corruptum, in quo quicquid ponitur, statim corrumpitur; et que tam immunda cloaca reperitur, unde tot sordes et tam

graver olentes et ex tot partibus egrediuntur? Multa herbae, nonnullæ arbores, aliquot etiam animantia odorem suavissimum spirant, cum homine vero satis præclare ageretur, si non forteret. Ecce igitur quid sit, *Quasi flos egreditur et coarctatur.*

Sequitur: *Et fugit velut umbra, et nunquam in eodem statu permanet.* Quarum duarum sententiarum posterior prioris explicatio est. Utraque autem magnam quandam humanæ vitæ calamitatem declarat. Non enim solum brevis, misera, fragilis et fallax est, sed etiam instabilis atque inconstans. Est vero ab iis horologiis sumpta similitudo, in quibus umbra numerum horarum designat. Ut enim umbra ulla semper movetur, et spatium in horologio mutat, et horas diversas ostendit, tametsi stare oculis nostris videntur: sic etiam vita nostra semper est alia, et nec ad momentum temporis quidem quiescit. Si qui navi vehuntur, licet jaceant, sedeant, dormiant, semper tamen iter faciunt, et spatio aliqua transmittunt. Sic et nos, auditores, laboremus, quiescamus, vigilemus, dormiamus, scribamus, legamus, quidquid voluerimus, faciamus, semper tamen magis ac magis ad portum nostrum, qui est mors, appropinquamus. Hinc videlicet, S. Job. dies suos velociore cursore fuisse conqueritur. Nam cursorem etiam magna negotia festinare cogunt, aliquando tamen etiam quiescere necessitas naturæ compellit. At anni nostri, nec ad punctum temporis propter ullam necessitatem quiescere permittuntur. *Fugit igitur homo velut umbra, et nunquam in eodem statu permanet.*

Aspicite nunc, auditores, atque intuemini homines ætates, et apertissime humanæ vitæ mutationes cognoscetis. Pueritia tam animo, quam corpore est imbecilla: Inventus animo imbecilla, corpore robusta; ætas matura, et animo et corpore robusta; senectus animo robusta, corpore imbecilla: ætas decrepita rursus, tam animo quam corpore imbecilla: *Fugit ergo velut umbra et nunquam in eodem statu permanet.* Quid quod nunc sapiens, nunc insipiens, nunc lætus, nunc mestus, nunc sanus, nunc æger, nunc robustus, nunc imbecillus, nunc amat, nunc odit, nunc timet, nunc sperat, nunc ridet, nunc plorat, nunc vult, nunc non vult. Denique nec luna nobis tot facies ostendit, neque Protheus in tot formas se convertebat, chamæleon tot colores permutabat, quot sunt hominum quotidianæ ac pene repent-

nae mutationes. *Et dignum ducis super hujusmodi aperire oculos tuos, et adducere eum tecum in judicium?* O clementissime Pater noster Deus, non est satis, quod iste vermiculus, qui nominatur homo, vitam vivil brevissimam, miserissimam, caducam, fallacem et inconstantem? Cur etiam hoc ad cumulum calamitatum addis, ut tu Deus oculos ab eo nunquam removeas, et passus ejus numeres, et verba et cogitationes consideres, et tanquam severus magister nullum erratum impunitum dimittas? *Et dignum ducis super hujusmodi aperire oculos tuos, et adducere eum tecum in judicium?* Quam crucem, quas molestias patit parvus puer, quam nec unam lineam recte docere novit, cum magistrum sibi astare, et manum, et virgam attollere, et omnes erratus observare videt? Non minor formido nos occupatos teneret, auditores, si Deum a nobis nunquam oculos removere, et omnia opera nostra considerare, ut secundum ea nos judicet, aliquando cogitaremus. O nos miseros, auditores, si hæc intelligimus: miseriore, si non intelligimus! Quod quidem maxima parti hominum accidere, quis non videt? Quam multi enim reperiuntur, qui quasi illis reliquæ calamitates non sufficerent, etiam istam patiuntur, ut tanquam phrenetici vivant, et suas miseras non cognoscant? Jam intelligo quam sapienter B. Gregorius dixerit solos primos parentis nostros, qui beatitudinem status illius gustaverant, in quo illos initio Deus posuerat, miseras, in quibus versamur, plane intelligere potuisse. At nos eorum filii, qui in exi io nati, et in valle miseriarum educati sumus, sicut nihil de felicitate status illius novimus; ita parum omnino de nostri status miseris intelligimus. Imo vero ita plerisque natale suum placet ut liceret, de exilio patriam, de carcere domum propriam facerent.

Verum neque hoc hactenus licuit, neque unquam licebit. Nam mors tanquam epilogus omnium calamitatum, omnium hominum vitam concludit. Hæc est illa ultima et maxima calamitas, quam fugere aut declinare nullus unquam potuit. Qui enim cum labore vivimus, cum dolore mori debemus. Nonnulli quidem fuerunt, qui se remedia contra mortem habere jactarent, sed et ii, quibus remedia ista promittebant, et ipsi, qui promittebant, perierunt, et se mendaces suo ipsorum exiio demonstraverunt. Quid? Patriarchæ mortui sunt, Prophete mortui

sunt, Apostoli mortui sunt, virgo Deipara mortua est, ipse Dominus Christus mortuus est: reges moriuntur, imperatores moriuntur, Pontifices moriuntur, et audebit aliquis sperare se non moriturum? Imo vero, auditores, vix homo conceptus in utero est, et jam ad mortem condemnatus est. Cum vero ex utero egreditur, ex carcere egreditur, non ut sit liber, sed ut ad patibulum deducatur. Itaque omnes idcirco fugimus velut umbra, et nunquam in eodem statu permanemus, qui perpetuo tendimus ad patibulum, sed alii ad unum miliare, alii ad duo, alii ad tria, alii ad plura progrediuntur atque hinc fit ut alii maturius, alii tardius moriantur.

Quæ cum ita sint, quis nostram stupiditatem et insaniam interpretetur? At patibulum pergitus et in itinere saltamus, ridemus, jucundi sumus, tanquam si ad nuptias pergeremus? Sed in hoc errore ideo versamur, quia nunquam de morte, ad quam maximis itineribus currimus, cogitamus. Pavo gloriosum animal, cum venustissimam illam rotam quam ex pulcherrimis suis pennis efficere solet intuetur, gaudet, lætatur, gestit, nunc istam, nunc illam partem suæ rotæ circumspicit. At cum in pedes, quos nigerrimos et turpissimos habet, oculos conjicit, continuo cum stridore et gemitu alas demittit, rotamque dissolvit. Ad eundem modum, auditores, non pauci reperiuntur, qui cum se divitiis atque honoribus afflixerint, gloriantur, et sui ipsorum amore capti suam fortunam suspiciunt, seipsos admiranantur, nec non in multis annos, quid sibi sit faciendum, proponunt. Hoc anno, inquit, magistratum illum, anno sequente illum geremus; deinde provinciam illam administrabimus, tum palatium in ea urbe ædificabimus, cui hortos illos et illam vineam adjungemus. Atque hæc ratione telas cogitationum in immensum extendunt, qui si aliquando pedes ipsi suos intuerentur? si extremum, si finem, si exitum suum mortem esse cogitarent, si dicerent aliquando: magistratus geremus, provincias administrabimus, palatia erigemus, et post hæc omnia quid erit? Certe moriemur, et hæc omnia deseremus. O quam celeriter alas demitterent, superbiam exuerent, mentem, consilia, vitam et mores commutarent!

Sed age videamus, num hoc vitæ spatium saltem, etiam si brevissimum sit, nobis tuto polliceri possimus; ita ut certo sciamus, nos usque ad annum quinquagesimum vel sexa-

Tox. IX.

gesimum sine dubitatione victuros? Non multum, auditores, laborandum est, ut hoc investigemus. Nam excepto rege Ezechia, cui Dominus annos quindecim donavit, experientia ipsa clamat, nec punctum temporis ita esse in nostra potestate, ut certe affirmare possimus, in illo nos non morituros. Sive enim comedimus, sive dormimus, sive iter facimus sive quiescimus, in periculis semper versamur. Quocirca non sine causa tam frequenter in evangelio Dominus clamat: *Vigilate, quia nescitis qua hora filius hominis veniet.* O si vim rationis hujus intelligere omnino possemus, quantum utilitatis atque emolumenti hodie ex hac una cocione referremus! *Vigilate, inquit, quia nescitis qua hora filius hominis veniet.* Quod est idem, ac si apertius dixisset: Quia horam illam nescitis, horis omnibus vigilate. Et quia diem illum nescitis, diebus omnibus vigilate. Et quia mensem atque annum illum nescitis, omnibus annis et mensibus vigilate.

At ut rem istam similitudine aliqua illustremus: Si ad convivium aliquod invitatus fuisses, et cum jam mense accumberes, et multa ac varia ciborum genera ante te posita cerneres, si familiaris aliquis tuus secreto te admoneret, ac diceret, in tanta copia ciborum unum quemdam esse, in quo venenum lateat: quid ageres? quid acciperes? quem cibum attingere auderes? Nonne omnes tibi suspecti essent? Ego sane sic arbitror, etiam si vehementissime esurires, tamen ne in illum incideres, in quo venenum lateat, ab omnibus manum abstineres. Quæro nunc abste, quot annos adhuc te vivere posse putas? Dicturus es, fortasse circiter triginta aut quadraginta. Liberaliter tecum agam. Do tibi ut vivere possis etiam sexaginta. Jam igitur pro comperto habes, et hoc minime negabis, in aliquo horum sexaginta annorum mortem tuam latere, et penitus te ignorare, quis ille annus sit. Quæ cum ita sint, quomodo non omnes tuos dies suspectos habes? quomodo non omnes reformidas? quomodo non in omnibus vigilas? Non audes e tot cibis vel unum contingere, quia familiaris tuus, qui mentiri et te decipere potest, te admoovit de veneno; et non timebis neque vigilabis omnibus diebus vitæ tuæ, cum Deus, qui mentiri non potest, te admonere dignatus sit, in uno illorum dierum mortem tuam latitare? Quid, obscuro, responderi ad hoc argumentum potest?

Sed adhuc aliud argumentum audite. Cur

in aciebus et præsidiis perpetuo milites excubare et vigilare solent? Nonne ex eo, quod nesciunt qua hora venturi sint hostes? Profecto enim si hoc scirent, multis vigiliis, et laboribus parcerent. Sed ideo semper in armis, semper parati, semper vigilantes sunt, ne tunc forte dormiant, et inermes atque imparati inveniatur, cum hostes arcem oppugnare incipient. Cum igitur unusquisque nostrum arcem unam, nempe animam suam, custodiendam acceperit, et quam arcem, auditores? nempe eam, quam ipse Dei Filius proprii sanguinis effusione a Daemonum tyrannide liberavit: eam vero perpetuo hostes obsideant, qui nunquam dormiunt, et semper insidias et molitiones et machinamenta contra eam excoGITent, et nos incauti, dissoluti, inconsiderati erimus? Hostis semper vigilat: nos semper dormiemus? Hostis non comedit, non bibit, non mercaturam exercet, non ambit honores, denique nihil penitus agit, ut totum se in expugnatione animarum nostrarum occupet, et nos omnia alia agamus, de omnibus aliis rebus cogitamus, in omnibus solliciti ac diligentes erimus, et solum arcis nostræ propugnationem

negligemus? vigilemus ergo, vigilemus, quia nescimus diem neque horam.

Cum igitur, auditores, vita præsens talis sit, qualem audivistis, neque remedium ullum contra mortis venenum reperiatur, per Jesum Christum Dominum nostrum, et per salutem vestram vos oro atque obtestor, ut rebus vestris mature et sapienter consulatis. Et quoniam, nisi nos ipsos periculosissime fallere volumus, in rebus presentibus spem nullam ponere possumus, obsecro, ut ad bona futura, animum, vota, cogitationes et contentiones nostras transferamus. Ibi, ibi, auditores, nostra fixa sint corda, ubi vera sunt gaudia: et tamquam ii, qui de rebus presentibus desperabimus, regnum cælorum violenter ingredi statuamus. Neque nobis imperator deerit, quem sequamur, post octo dies dux Israel Jesus adveniet. Et quoniam sine sarcinis, sine impedimentis nudus et expeditus veniet, nos quoque sarcinas relinquamus, impedimenta abiciamus, nudi et expediti Domino occurramus, ut hac ratione commodius et celerius in terram promissionis, cum ipso et per ipsum ingrediamur, qui est benedictus in sæcula. Amen.

CONCIONES

SUPER

MISSUS EST ANGELUS GABRIEL

ETC.